

VILNIUS UNIVERSITY
INSTITUTE OF LITHUANIAN LITERATURE AND FOLKLORE

KRISTINA JAKAITĖ-BULBUKIENĖ

LITHUANIAN EMIGRANT FAMILY: LANGUAGE AND IDENTITY

Summary of Doctoral Dissertation

Humanities, Philology (04 H)

Vilnius, 2015

The dissertation was prepared at Vilnius University in 2010–2015

Research supervisor – prof. Dr. Meilutė Ramonienė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04 H)

The dissertation will be defended at the Academic Council of Philology, Vilnius University:

Chair – Prof. Dr. **Ineta Dabašinskiė** (Vytautas Magnus University, Humanities, Philology – 04H).

Members:

Prof. Dr. **Anna Verschik** (Tallinn University, Estonia, Humanities, Philology – 04);

Prof. Dr. **Ala Lichačiova** (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H);

Doc. Dr. **Loreta Vilkienė** (Vilnius University, Humanities, Philology –04H);

Dr. **Kinga Geben** (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H);

The official defence of the dissertation in Lithuanian language will be held in the public meeting of the Council of Philological Sciences at 2 p. m. on August 31, 2015 in the Kristijonas Donelaitis Auditorium, Faculty of Philology, Vilnius University.

Address: 5 University St., Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was sent out on 31 August, 2015.

The text of the dissertation is available at Vilnius University Library and at Institute of Lithuanian Literature and Folklore Library and on Vilnius University web page: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

KRISTINA JAKAITĖ-BULBUKIENĖ

LIETUVIŲ EMIGRANTŲ ŠEIMA: KALBA IR TAPATYBĖ

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Vilnius, 2015

Disertacija rengta 2010–2015 metais Vilniaus universitete

Mokslinė vadovė – prof. dr. Meilutė Ramonienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Filologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė – prof. dr. **Ineta Dabašinskienė** (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Nariai:

prof. dr. **Anna Verschik** (Talino universitetas, Estija, humanitariniai mokslai, filologija – 04);

prof. dr. **Ala Lichačiova** (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H);

doc. dr. **Loreta Vilkienė** (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H);

dr. **Kinga Geben** (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H);

Disertacija bus ginama lietuvių kalba viešame humanitarinių mokslų krypties tarybos posėdyje 2015 m. rugpjūčio 31 d. 14 val. Filologijos fakulteto K. Donelaičio auditorijoje.
Adresas: Universiteto g. 5, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2015 m. liepos 31 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekose ir VU interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

SUMMARY

R¹: *It is a challenge to raise a child in a Lithuanian manner in America. (USA, woman, 68, K1+, living outside Lithuania for 67 years)*

T: *So have you and your husband already decided about the child?*

R: *Yep, completely, he has no problems with this at all, he fully supports it; there will be some problems with his parents. His parents don't even like that the child's first name is going to be Lithuanian. I will speak Lithuanian with the child; I worry about this situation, how it will actually look when we will be sitting at the table and I will need to tell something to the child, and how is it going to be at that moment, am I going to say it or am I going to come over shy. (USA, woman, 37, K3)*

Recently many discussions have been held about one of the main issues in the life of Lithuanian society – a significant emigration of residents of Lithuania². Emigration is a burning problem in Lithuania; it also attracts the attention of scientists. However, to date this topic has mostly interested politicians, psychologists, economists, sociologists and anthropologists in Lithuania, whereas the sociolinguistic aspect of this phenomenon has received less attention. Accordingly, this study will endeavour to fill this gap.

¹ The following abbreviations are used in the examples from qualitative interviews: T - researcher, R - 3respondent; the description of the respondent is to be read as follows: country of residence, gender, age, generation (K1, K1+, K2, and K3), the number of years lived outside Lithuania. The generation: K1 - respondents who were born in Lithuania and decided to emigrate on their own; K1+ - respondents who were born in Lithuania and emigrated together with their parents; K2 - respondents who were born in the country of emigration; K3 - respondents whose parents were born in a foreign country.

² A person who emigrated from Lithuania is called an “immigrant” in the recipient country. However, in this study a term “emigrant” is used because observations are made from the perspective of Lithuania. If a cited or paraphrased author uses the term “immigrant”, that term is left unchanged because every author sees the situation from their own perspective.

Prior research on the topic of this study

This study analyzes the maintenance of the heritage language among emigrants, i.e. the circumstances and strategies that enable the handover of the Lithuanian language to another generation in the country of emigration (the USA), and the relation between the Lithuanian language and Lithuanian or partially Lithuanian identity. Studies about emigration analyze various aspects: the magnitude of emigration, its causes and consequences, opportunities to adjust after returning to Lithuania, family relations, connections with Lithuania, the public life of Lithuanian emigrants, establishment of communities, the question of identity, et al.

It would be hard to enumerate all of the studies on this topic. Here will be mentioned only the ones that are important as a broader context of this study. Vytis Čiubrinskas and Jolanta Kuznecovienė analyze in their monograph „Lietuviškojo identiteto trajektorijos“ (2008) the question of identity among Lithuanian emigrants, and seek to clarify how the identity changes and how it is perceived in the modern varied world. Kuznecovienė (2006, 2009a, 2009b) has published a number of papers that examine various aspects of identity. Čiubrinskas has also published quite a few studies about identity issues. For example, he analyzes the topics of ethnicity, Lithuanian identity, Lithuanian culture and heritage (2005), various strategies for identity development among emigrants while invoking an example of transatlantic emigration (2009a), the search for and the restoration of the Lithuanian identity among people who emigrated to Texas 150 years ago (2009b), and so forth.

A book „Karklo diegas: lietuvių pasaulio istorija“ (2013) by Egidijus Aleksandravičius describes the history of Lithuanian emigration. The author analyzes the emigration of the Lithuanian nation from ancient times until today. Stasys Tumėnas (2006, 2008) describes the emigration to the USA, its periods, Lithuanian education, analyzes the attitude of emigrants in USA towards bilingualism, and attitudes towards the language. Neringa Liubinienė in her dissertation „Migrantai iš Lietuvos Šiaurės Airijoje: „savos erdvės“ konstravimas“ (2009) analyzes the relations between emigrants and the establishment of such relations with a variety of locations where one used to live or currently lives.

A dissertation „Lietuvių išeivijos liberaliosios srovės genezė: politiniai-organizaciniai aspektai (1945 m. – šešto dešimtmečio pabaiga)“ (2001) by Daiva Dapkutė analyzes the political life and creation of organizations by emigrants. A book „Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenė: praeitis, dabartis, ateitis“ (2009) composed by the same scientist describes the history of the community, its cultural and political activities, the struggle to retain identity. A book „Pokalbiai lietuvių pasaulio pakraštyje: Brazilija“ (2013) composed by Egidijus Aleksandravičius, Daiva Kuzmickaitė, Ingrida Celiešiūtė and Marija Raškauskienė also delves into the history of Lithuanian community, the relation with the Lithuanian identity – is it possible to be Lithuanian without the Lithuanian language; it also presents the actual conversations with the people interviewed in Brazil that reveal their attitudes and their sense of Lithuanian identity. Whereas a dissertation „Grižusių migrantų integracija kilmės šalies darbo rinkoje: Lietuvos atvejo analizė“ (2014) by Dovilė Žvalionytė analyzes a reverse process – the situation of emigrants that have returned, their attitudes, opportunities for employment, and the attitudes of employers.

One of the studies that touches upon the question what happens to the Lithuanian language among emigrants is a book „Emigracija ir šeima: Vaikų ugdymo problemos ir iššūkiai“ (2008) composed by Egidijus Aleksandravičius ir Daiva Kristina Kuzmickaitė. It examines from the anthropological perspective the Lithuanian education in the world, challenges in children’s Lithuanian education, and experiences of children who returned to Lithuania. Aurelija Tamošiūnaitė (2008, 2012) examines the question of maintenance or loss of the Lithuanian language as well as challenges in Lithuanian schools. Algis Norvilas analyzes the issues of Lithuanian language maintenance, identity, bilingualism from the psychological perspective in his book „Tauta, kalba ir tapatybė“ (2013). One of the few linguists who analyze what happens to the Lithuanian language among emigrants is Lionginas Pažūsis. He researches the language of Lithuanians in North America, the phenomena that emerge from bilingualism, delving to the level of grammar, semantics, lexis, and phonetics. In 2009 the scientist has put in print a collection of previously published papers „Šiaurės Amerikos lietuvių kalba: dvikalbystės sąlygojamų reiškinių tyrinėjimai“.

Studies where the sociolinguistic situation of Lithuanian emigrants is analyzed as the principal subject-matter are practically non-existent or they are not known in Lithuania. There are several bachelor's or master's theses from both Vilnius University and other universities that touch upon one aspect or another of the sociolinguistic subject-matter about emigrants. A master's thesis „Lietuvių emigrantų kalbinis elgesys ir kalbinės nuostatos: Vokietijos ir JAV atvejai“ by Agnė Gilytė ir Rūta Kleniauskaitė (2013, advisor: M. Ramonienė) was written and defended based on the data from the project “The Language of Emigrants”. A bachelor's thesis „Kalba ir tapatybė: Lietuvos emigrantų Ispanijoje atvejis“ by Indrė Lukaševičiūtė (2013, advisor: M. Ramonienė) is also partially based on the data from this project.

Some of the sociolinguistic studies in Lithuania are collective monographies „Miestai ir kalbos“ (2010) and „Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis“ (2013) that analyze the sociolinguistic situation of the population in Lithuania. They not only discuss in detail the languages used in the population, attitudes towards the language, and investigate the issues of multilingualism and identity, but they also analyze attitudes, identity and the maintenance of native / heritage language by the ethnic minorities residing in Lithuania (Polish, Russian, and other minorities). The circumstances of ethnic minorities described in these books are partially related with the situation of Lithuanian emigrants or emigrants of Lithuanian descent, although the historical, political, cultural and societal aspects are different.

Foreign research explores different directions. Most often it focuses on learning the language of the foreign country, the adaptation of immigrants, the phenomena of bilingualism and multilingualism, while the maintenance of the heritage language is explored less often. However, such studies are becoming more prevalent, especially in countries that constantly face immigration, where multiple generations of immigrants already reside, for example, Israel, Great Britain, Australia and the USA. The process of language maintenance or loss among emigrants is partially guided by the same principles as the maintenance or loss of a minority language, especially an endangered language, when it faces the dominant language of the country (particularly when inhabitants of rural areas move to cities). This topic is related to another subject that is becoming more and more popular – the revival of languages that are almost or completely extinct. It

must be noted that the principles that govern these situations also resemble to some extent the principles of language maintenance among emigrants. Studies also examine people who learn the heritage language in order to improve existing language skills or to start learning that language from scratch, but their motivation for learning and the attitude towards the language are different than among those who learn it as a foreign language.

Studies of this subject have become more popular after the works by Joshua Fishman (1970, 2001a, 2001b) about language maintenance among nationalities living in the USA. He was the first to propose a theory that emigrants transition to using the dominant language of the country in three generations. One of the main foreign authors is Bernard Spolsky (2004, 2009, 2012) who laid the theoretical foundations of language policy and family language policy, and isolated the principal factors contributing to the language policy and management in the family. In his studies, this scientist often cites the example of Israel. Another popular author who dedicated many of her studies to the language maintenance in ethnic communities in Australia is Anne Pauwels (2008). She strives to summarize and envisage the most general principles that determine the fate of the language among emigrants. A recent book „Successful Family Language Policy“ (2014) composed by Milos Schwartz and Anna Verschik describes the family language policy in various contexts, analyzes the ideology of family language, the process of educating a bilingual child given different education systems in various countries, family experiences, and different strategies. Another recent book „Displacement, Language Maintenance and Identity: Sudanese refugees in Australia“ by Anikó Hatoss (2013) analyzes the ecolinguistic situation of war refugees from Sudan now living in Australia, discusses multifaceted aspects that determine the fate of the languages after fleeing the country.

One more group of researchers – Kendall A. King, Lyn Fogle, Aubrey Logan-Terry (King, Fogle, Logan-Terry 2008; Fogle, King 2012) – actively investigates several areas related to family language policy. These scientists explore the maintenance of the native language in the family, the attempts to revive a vanishing language in the community that is affected by another strong and prestigious language (specific studies focused on speakers of the Quechuan language who live in the Andes of Equador and are heavily

influenced by the Spanish language). They also analyze parents' efforts, attitudes, and the reasons for forming these attitudes, when they desire raising bilingual children both when the language is the heritage language and native to the parents, and when the children are taught the foreign language as a second language. In addition, these scientists study the learning process in bilingual children. Aurolyn Luykx (2005) is another author who explores the question of language maintenance in the context of modernization and emigration as well as children's influence on the language selection by parents.

There are quite a lot studies that attempt to elucidate what determines the maintenance of the heritage language or the transition to another language. Csilla Bartha (2005) studies the Hungarian community in the USA, analyzes the differences between several emigration waves, the factors that determine the maintenance of the heritage language, how the parents' choice of the family language management determines the level of mastery of the heritage language. Lisy Seloni and Yusuf Sarfati (2013) analyze the factors of language policy and reveal the reasons why the Jewish language of people who emigrated from Spain to Turkey lost its standing, retreated into peripheral usage and remained only the language of religious rites and a sign of ethnic identity. While analyzing the attitudes towards language and the linguistic behavior, these authors take note of both the features of the national language policy and the family language policy. Xiao Lan Curdt-Christiansen (2009) researches the maintenance of the Chinese language in Quebec, Canada, mostly focusing on parents' attitudes towards languages and learning, their experiences of emigration. Vally Lytra (2011) analyzes the attitudes towards the maintenance of the Turkish language of Turkish parents in London, Great Britain, whose children attend Saturday schools.

Language maintenance among emigrants depends on specific historic, political and economic circumstances, on the culture and traditions of every linguistic community, on the settled linguistic attitudes and linguistic behavior. Therefore, all the theoretical insights reached by the cited authors are generally supported by the specific material and specific examples from a certain period of nation's existence that cannot be unconditionally generalized and applied to other nations or periods. In each particular case of a community that migrated to another location certain generalizations are made

that could be completely irrelevant to another community. Naturally, there are also some general principles that are followed by most linguistic communities, but with certain exceptions.

Novelty and relevance of this study

Foreign scientists give considerable attention to various topics on linguistic attitudes and linguistic behavior of emigrants, studies of the factors that determine the maintenance of the heritage language, problems that arise when attempting to maintain the language; however, such studies are very scarce in Lithuania. Usually the maintenance of the Lithuanian language is studied by analyzing the creation of communities, the history of Saturday schools and the problems they face. Families are seldom analyzed, although it is universally acknowledged that the family is very important for maintaining the language. Multiple recent studies that analyze the issue of ethnic identity of emigrants were conducted; however, the language in those studies is only one of the factors discussed, the standpoint of sociologists or anthropologists is more prevailing. Therefore, there are sufficient opportunities for making new discoveries and establishing new viewpoints. In this study the language maintenance is approached from the direction of sociolinguistics, focusing the attention on the family, its attitudes, ideology and language management.

For this study a large amount of data has been collected that reveals new aspects of the maintenance of the Lithuanian language among emigrants, thus this work complements earlier scientific discoveries. The results of this study contribute new findings and could be useful for people who emigrated from Lithuania and for persons of Lithuanian descent who have decided to maintain the Lithuanian language in the family and are raising bilingual children. Families are faced with questions and problems, while the relevant academic information is frequently lacking. In addition, this study could be useful in the development of Lithuanian education outside Lithuania.

Research topic, objective and aims of this study

When two languages collide in the context of emigration, the heritage language is in danger of extinction because the two languages are different in size, power, vitality and prestige. The question then arises: why some ethnic communities maintain their language despite the fact that their situation is disadvantageous. The main **scientific problem** posed by this study is what specific factors and strategies for maintaining the language and identity are prevalent among Lithuanians and people of Lithuanian descent in the USA, and what the relation between the Lithuanian language and identity is.

The **objective** of this study is to explore what linguistic attitudes and what kind of language management in the family determines that Lithuanians and persons of Lithuanian descent maintain the Lithuanian language in the USA, and what the relation between the Lithuanian language and the Lithuanian or partially Lithuanian identity is.

The following **aims** were formulated to achieve the objective of this study:

To define from a theoretical standpoint:

- 1) what family language policy and language management is;
- 2) the possible factors that determine the maintenance of the heritage language and the strategies of family language management; the difficulties that arise while striving to maintain the heritage language among emigrants; the actions that are undertaken to maintain the language.

To analyze with reference to the quantitative and qualitative data:

- 3) the relation between the heritage (Lithuanian) language and the dominant (English) language;
- 4) the factors governing the formation of attitudes that determine the maintenance of the Lithuanian language and identity;
- 5) the relation between the Lithuanian language and the Lithuanian or partially Lithuanian identity;
- 6) the strategies determining that Lithuanians and emigrants of Lithuanian descent maintain the Lithuanian language; the specific strategies of language management that are employed in the family so as to maintain the Lithuanian language.

Principal thesis statements

1. The analysis of quantitative and qualitative data shows that the most important factors that determine the positive attitudes that help maintain the heritage Lithuanian language are the wave of emigration, the knowledge about Lithuania and about the family history, positive attitudes towards the Lithuanian language, and support from the Lithuanian community in the USA.

2. Qualitative and quantitative data confirm that starting from the second generation (K1+, K2 and K3) a stronger language is already the language of the dominant society (English). Therefore, a purposeful language management is necessary to maintain the heritage Lithuanian language. The language management is successful and effective if a conscious decision is made to maintain the language; there is a desire for handing down the language to further generations; the Lithuanian language is perceived as one of the most suitable languages for communication within the family; and the family tries to follow the authoritarian model of language management. The other two models – interactional and integrational – are not as successful in maintaining the Lithuanian language; however, they too allow children to pick up Lithuanian when they are practiced regularly.

3. Since every child may change the language management in the family, the language management to maintain the Lithuanian language in the family is successful and effective when all children are treated equally, the language management is clearly expressed, the children know what is expected from them, and the parents do not give up and do not allow the children to take over the language management in the family. The success of the language management is reinforced when parents' demands are not too strict, and the children are encouraged to learn the language.

4. In the list of languages that were best mastered, Lithuanian was one of the first languages among the majority of respondents from K1+ and K2 generations, while this was the case for only a third of respondents from the K3 generation. However, the farther the generation, the fewer respondents identified Lithuanian as the language that they knew best. Still, even without knowing Lithuanian, positive attitudes towards that language persist. The language is seen as an important part of being Lithuanian, but not

knowing the language does not impede the formation of a Lithuanian or partially Lithuanian identity.

5. A Lithuanian environment outside the home domain, friendship with other Lithuanians, and trips to Lithuania are very significant in maintaining the heritage Lithuanian language because they provide opportunities to communicate in Lithuanian, to strengthen the Lithuanian language; furthermore, connections are established with people who have very similar attitudes, thereby strengthening the Lithuanian or partially Lithuanian identity.

Methodological approaches of this study

This dissertation builds upon the materials from a project “The Language of Emigrants”³ (advisor – Prof. Dr. Meilutė Ramonienė, conducting institution – Vilnius University, sponsor – State Commission of the Lithuanian Language, duration – from 2011 to 2013). The research in this dissertation uses data from the USA. This country was selected for analysis in both the project and this study because it has the largest population of Lithuanians and emigrants of Lithuanian descent, large and compact communities reside in this country, the communities are composed of emigrants from various waves and various generations; therefore, a detailed research can be accomplished.

The data set of this study includes the data about emigrants from two waves, their children and grandchildren: those who retreated during and after the World War II, and those who emigrated after the restoration of independence. These emigrants belonged to three generations. The participants of this study were selected according to the following criteria: the respondents who have not lived in Lithuania for more than three years (returning to Lithuania for no longer than six months), and who had at least one Lithuanian grandparent. Although this research is about the specific case, it attempts to elucidate the general principles that could have determined the decision to maintain the Lithuanian language among emigrants. Naturally, not all emigrants want to maintain the heritage language.

³ More information about the project: <http://www.lsk.flf.vu.lt/lt/katedra/apie-mus/projektai/emigrantu-kalba/>

The project and this dissertation used two methods: quantitative and qualitative. John Creswell (2009: 14) states that researchers, understanding that each method has its certain limitations, started using several methods, thus reducing or eliminating the shortcomings of individual methods. By combining the data from quantitative and qualitative studies, researchers can perform a comprehensive analysis of the research subject. The quantitative method allows observing the overall picture of the research, while the qualitative method helps to form a deeper understanding of the phenomenon. According to David Silverman (2011: 16–17), the qualitative analysis helps to find an answer to the question why and how a certain phenomenon occurs.

This research analyzes the total of 438 responses to the quantitative survey received from the USA. The data from the quantitative survey were analyzed using SPSS software. The study also analyzes the transcripts from 20 in-depth semi-structured interviews from the USA. The total duration of these interviews is 14 hours and 22 minutes. The qualitative interviews were analyzed using MAXQDA software.

Structure of this study

In the beginning of this study the most important terms used in this work are presented. The study consists of an introduction and three chapters. It ends with conclusions, references and appendixes.

The first chapter “Heritage language among emigrants” discusses the emigration to the USA, the chronology of Lithuanian emigration waves to the USA, the number of Lithuanians and people of Lithuanian descent residing in the USA, explores the attitudes towards heritage languages that prevail in the USA so that the context of this study is clarified. It also defines what a heritage language is, and analyzes what the family language policy and management are. Attempts are made to crystallize what the formation of an ideology that determines language maintenance depends on, what kind of language management is effective so that the Lithuanian language is maintained.

The second chapter discusses the methodological approaches of this study: the quantitative and qualitative data and the tools used to process the data. It presents the

characteristics of respondents of the quantitative survey and qualitative interviews, and a “tree of values” composed from the qualitative interviews.

The third chapter analyzes the quantitative and qualitative data and presents the results of this research. The first section of this chapter discusses the relation between the heritage Lithuanian language and the language of the dominant society. The second section of this chapter analyzes the factors that govern the formation of attitudes that determine the maintenance of the Lithuanian language among emigrants. It discusses the following factors: the wave of emigration, attitudes towards the Lithuanian language, the relation between the Lithuanian language and Lithuanian identity, and language attitudes of the Lithuanian community in the USA. The third section of this chapter analyzes the language management with the goal to maintain the Lithuanian language. This section discusses the following aspects of language management: the conscious decision, language management in the home domain, the strictness of adherence to the selected position towards language management, the encouragement of children, and the management outside the home domain.

CONCLUSIONS

This study analyzes the factors that determine the maintenance of the Lithuanian language in the USA, and the relation between the Lithuanian language and Lithuanian or partially Lithuanian identity. In order to maintain the Lithuanian language, certain attitudes must form and certain strategies of language maintenance must be applied in the family.

The following most important factors that determine **the formation of language ideology** can be determined from the analysis of data from the quantitative survey and qualitative semi-standardized in-depth interviews:

1. The emigration wave that determines positive attitudes towards Lithuania.

The relationship between the parents' or grandparents' reason for emigrating and the maintenance of language and identity is especially pronounced in the second emigration wave. The political causes of emigrating in this emigration wave prompted the aspirations for Lithuanian independence and the interest in Lithuania. Parents and grandparents from the second emigration wave constantly emphasized to their children that they had not wanted to emigrate, that they were war refugees and they had always wanted to return. Emigrants from this wave strived to maintain and to form Lithuanian identity in their children, to hand down the language and culture to them.

2. Comprehensive knowledge about Lithuania and about the family history.

Children of emigrants from the second wave were often told stories about Lithuania, its history, the war, the history of the family. An assumption can be made that such knowledge helps them understand their own (partially) Lithuanian identity and motivates them to maintain the Lithuanian language. The purposefulness of this mindset is corroborated by children of current emigrants who spend their vacation with relatives; those who have an opportunity show interest in Lithuania, the family, the language, and they keep improving their language skills.

3. Positive attitudes towards Lithuanian language:

- a.** An ideological motive that the knowledge of the Lithuanian language secures the maintenance of the Lithuanian language and the cultural succession is important to various generations of respondents (from 77% of K1 to 87% of

K2). This and other ideas about why the maintenance of the Lithuanian language is important can be seen in Table 1 (see Appendix).

- b.** Emigrants from the second wave sought to maintain the language as a symbol of their ethnic identity and activity. Thus they demonstrated their distinction from the earlier wave of economic emigration. Emigrants from the second wave perceived the language as a sign of honour and dignity; they thought that a Lithuanian must know Lithuanian.
- c.** Even without knowing Lithuanian, positive attitudes towards that language persist. The language is seen as an important part of being Lithuanian, but not knowing the language does not impede the formation of a Lithuanian or partially Lithuanian identity (see Table 2 in Appendix).
- d.** Both the emigrants from the second wave and the ones who emigrated after the restoration of independence agree with the idea that the Lithuanian language is very prestigious, that “it is one of the oldest languages in the world”.
- e.** Another ideological motive is very strong. It is the aspiration to protect the Lithuanian language itself so that it could remain “pristine”, “pure”, “without contamination”, so that the Lithuanian language would not be Russified and would not borrow words from the English language. Even though emigrants question their Lithuanian language skills, they still emphasize that at times their language is better than the language spoken by Lithuanians in Lithuania. On one hand, such a strict stance on the correctness of the language may preclude from maintaining the language because parents may feel disillusioned that they will not succeed in teaching their children to speak as well as they would expect, while the children may feel embarrassed to speak if they cannot satisfy the requirements that are being made. On the other hand, such rigidity may also help maintain the language.
- f.** Study participants from further generations value the Lithuanian language because of the opportunity to live a more interesting and culturally more diverse life as compared to living in the dominant monolingual society.
- g.** Emigrants from both the second and the third waves value the language according to practical considerations: it is good to know more languages; the

language provides an opportunity to communicate with Lithuanians from Lithuania; further generations also appreciate the ability to communicate in Lithuanian with Lithuanians and their descendants who live outside Lithuania.

4. Positive attitudes of Lithuanian community of the USA towards the maintenance of the Lithuanian language:

- a. The language in the Lithuanian community is recognized as an essential, important and fundamental part of a Lithuanian or a person of Lithuanian origin.
- b. It is presumed that Lithuanians and their descendants ought to teach their children to speak Lithuanian. A failure to teach the language is more tolerated in further generations, in heterogeneous families, or when the parents attempted to teach the language but did not succeed. Those who voluntarily fail to teach the Lithuanian language to their children lose the respect of community members, and are treated as denationalized in extreme cases.
- c. Children in the community are allowed to speak the dominant language and this is treated as a natural phenomenon. The acceptance of the language is not forced upon the children so that they do not flee the Lithuanian community. However, it must be noted that members of the community feel that they have a right to urge that the children speak Lithuanian.
- d. It is attempted to minimize the use of the dominant language in certain situations, e.g. in a Lithuanian school, in a camp of scouts or Ateitininkai (another Lithuanian youth organization), etc.

The second generation is put into a real dilemma of whether to maintain the language or to switch to the other language. This is because the stronger language of that generation is typically the language of the dominant society. The qualitative and quantitative results also confirm that the dominant English language is stronger among K1+, K2 and K3 generations of Lithuanians and emigrants of Lithuanian descent. In the list of languages that were best mastered, Lithuanian was one of the first languages among the majority of respondents from K1+ and K2 generations, while this was the case for only a third of respondents from the K3 generation. However, the farther the generation, the fewer respondents identified Lithuanian as the language that they knew

best. The relationship between the first language, the language that is known the best and identity can be seen in Table 2 (see Appendix).

It is evident from the analysis of the results of the quantitative survey and qualitative semi-structured in-depth interviews **that the language management to maintain the Lithuanian language in the family is successful and effective if:**

1. There is a desire for handing down the Lithuanian language to further generations.

2. A conscious decision is made to maintain the language.

3. The Lithuanian language is perceived as one of the most suitable languages for communication within the family.

4. The family tries to follow the authoritarian model of language management.

The heritage language is sought to be spoken exclusively in the family and the community, and it is required that own children and other children speak Lithuanian. It has been observed that the authoritarian model of language management is passed down from one generation to another. The other two models – interactional and integrational – are not as successful in maintaining the Lithuanian language; however they too allow children to pick up Lithuanian when they are practiced regularly.

5. Lithuanian speech is understood as natural. Some parents are inclined to motivate their children with gifts and by other means. Nevertheless, most parents stick to the opinion that children must accept the knowledge of Lithuanian as a natural requirement. However, respondents who grew up outside Lithuania remember the incentives given by their parents well, and claim that these incentives helped them form a positive attitude towards the Lithuanian language.

6. It is attempted to treat elder and younger children equally. The data analysis in this study shows a general tendency that the eldest child knows the language best, while the lack of parent's resolve, energy and time prevents the younger children from learning the language as well. However, these are only general tendencies, while a successful teaching of the heritage Lithuanian language essentially depends not on the birth order of the child, but on the situation that has emerged in the family. The language management to maintain the Lithuanian language in the family is successful and

effective when all children are treated equally, the language management is clearly expressed, the children know what is expected of them, and the parents do not give up and do not allow the elder children to take over the language management in the family. Still, there is no doubt that every child influences the language management in the family.

7. A Lithuanian environment is arranged outside the home domain:

- a.** Both the formal education and informal activities in the Lithuanian community are of great significance in learning the heritage language.
- b.** The Lithuanian school is important due to two reasons. On one hand, it strengthens the Lithuanian language. On the other hand, children meet and make friends with one another, thus naturally creating opportunities for communicating in Lithuanian; such friendships may continue into adulthood. Moreover, children realize that there are other children with parents who have the same attitudes and practice the same language management.
- c.** Some parents, especially the ones following the authoritarian model of language management, actively seek Lithuanian-speaking friends for their children, while other parents do not exert such extra effort because of their belief that children should make friends naturally.
- d.** Trips to Lithuania are also very important: they encourage learning the language; they strengthen the language; they demonstrate that the language skills and attainments are sufficient to communicate in Lithuanian; they enable getting to know Lithuania, allow comparing the made-up picture of the country with the real one, and strengthen the sense of Lithuanian identity.

It should be noted that this work mostly reveals the language policy and management in families of emigrants from the post war wave and in families of their children and grandchildren. The attitudes and language management strategies that were revealed from the in-depth interviews and analyzed for emigrants from the third wave were similar to the attitudes and language management strategies of emigrants from the second wave. It is important to keep in mind that the third wave is not homogeneous, whereas the respondents willing to give the in-depth interviews were more often the ones

who eagerly talked about the Lithuanian language and were inclined to maintain it since the Lithuanian language and its maintenance seemed consequential to them. In addition, it must be noted that children and grandchildren of emigrants from the second wave have already grown up and it is evident whether they maintained the language or not, and what they think about language maintenance themselves. On the other hand, the children of emigrants from the third wave are still growing up, they are still unmarried or their own children are still very young.

In addition, it is notable that emigrants from the third wave often settle in locations where Lithuanians and people of Lithuanian descent are few and far between or even non-existent. Thus there is no nearby community of Lithuanians in the USA that could help maintain the language. Moreover, even when a nearby community exists, it is evident that emigrants from the third wave participate less in the activities of the community. Since the participation in the community was an important factor in maintaining the Lithuanian language and identity among emigrants of the second wave, it can be assumed that those emigrants from the third wave who do not come to the Lithuanian community do not allow enough opportunities for their children to socialize in Lithuanian and to acquire enough language competency that is needed outside the home domain.

However, emigrants from the third wave have more opportunities to return to Lithuania, and they can communicate in Lithuanian more often using modern technologies. Precisely because of these reasons it is essential to verify the conclusions of this study after a while in order to compare and clarify how these new factors determine the formation of the language ideology and the language management strategies in families of emigrants from the third wave. Therefore, the questions of what factors determine the language maintenance and the formation of Lithuanian or partially Lithuanian identity among emigrants, and what language management strategies are the most successful, still requires additional research.

APPENDIXES

Table 1. Respondents' opinion why it is important to speak Lithuanian

Why it is important to know Lithuanian language? / USA (More than one answer could be selected.)	K1		K1+		K2		K3	
	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
A Lithuanian has to know the Lithuanian language	144	72%	37	57%	35	38%	12	25%
The knowledge of the Lithuanian language secures the maintenance of the Lithuanian language and the cultural succession	153	77%	54	83%	81	87%	40	83%
The Lithuanian language provides an opportunity to communicate with Lithuanians from Lithuania (relatives, friends, acquaintances, and so on)	133	67%	47	72%	54	58%	32	67%
The Lithuanian language provides an opportunity to communicate with Lithuanians who live outside Lithuania (relatives, friends, acquaintances, and so on)	29	15%	22	34%	53	57%	26	54%
For work	-	-	-	-	1	1%	-	-
For studies	-	-	1	2%	-	-	1	2%
For public life (community life, etc.)	16	8%	17	26%	15	16%	10	21%
Total	200	-	65	-	93	-	48	-

Table 2. Relationship between the first language, the language that is known the best and identity

USA	The first language is Lithuanian		The language that is known the best is Lithuanian		Respondents identify themselves as Lithuanians or Lithuanian-Americans		Respondents identify themselves as partially Lithuanians		Total	
	No	%	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
Generation										
K1	207	99%	188	90%	199	96%	5	3%	208	-
K1+	65	98%	32	48%	65	98%	-	-	66	-
K2	95	96%	8	8%	79	80%	6	6%	99	-
K3	18	28%	3	5%	23	35%	33	50%	65	-

SANTRAUKA

R⁴: *Amerikoj augint vaiką lietuviškai yra iššūkis. (JAV, moteris, 68, K1+, 67 metai ne Lietuvoje)*

T: *Tai jūs su vyru jau esat sutarę dėl vaiko?*

R: *Jo, pilnai, jis neturi problemų su tuo visai, jis pilnai remia tai, čia bus problemų su jo tėvais. Jo tėvams nepatinka net tai, kad vaiko pirmas vardas bus lietuviškas. Aš su vaiku kalbėsiu lietuviškai, aš jaudinuosi apie tą situaciją, kaip bus realybėje, kai mes sėdėsime prie stalo ir man reikės ką nors pasakyti vaikui ir kaip bus tuo momentu, ar aš pasakysiu, ar aš susigėdysiu. (JAV, moteris, 37, K3)*

Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vieną iš didžiausių Lietuvos visuomenės gyvenimo aktualijų – didelę Lietuvos gyventojų emigraciją⁵. Emigracija yra opi problema Lietuvoje, apie ją daug kalbama plačiojoje visuomenėje, į ją krypsta ir mokslininkų akys, tačiau kol kas šia tema Lietuvoje daugiausiai domėjosi politologai, psichologai, ekonomistai, sociologai ir antropologai, o į sociolingvistinę reiškinių pusę kreipta mažiau dėmesio, tad šiuo darbu bus ir bandoma šią spragą užpildyti.

Tiriamosios problemos iširtumas

Darbe analizuojamas paveldėtosios kalbos išlaikymas emigracijoje, t. y. kokiomis sąlygomis ir kokiais būdais yra perduodama lietuvių kalba kitai kartai emigracijos šalyje JAV, koks yra lietuvių kalbos ir lietuviškos ar iš dalies lietuviškos tapatybės santykis. Darbuose, rašančiuose apie emigraciją, analizuojami įvairūs aspektai: emigracijos dydis, priežastys, pasekmės, galimybės prisitaikyti grįžus Lietuvoje, santykiai šeimoje, ryšiai su

⁴ Prie pavyzdžių iš kokybinių interviu naudojamos šios santrumpos: T – tyrėjas, R – respondentas, respondento apibūdinimą skaityti taip: gyvenamoji šalis, lytis, amžius, karta (K1, K1+, K2, K3), kiek metų gyvena ne Lietuvoje. Karta: K1 – Lietuvoje gimę ir patys emigravę respondentai, K1+ – respondentai, gimę Lietuvoje, emigravę kartu su tėvais, K2 – respondentai, gimę emigracijos šalyje, K3 – respondentai, kurių tėvai gimę svečioje šalyje.

⁵ Emigracijos šalyje iš Lietuvos emigravęs asmuo yra „imigrantas“, tačiau šiame darbe vartojama „emigranto“ sąvoka, nes žiūrima iš Lietuvos perspektyvos. Jei cituojamas, perfrazuojamas autorius vartojama „imigranto“ sąvoka, ji paliekama, nes kiekvienas autorius žiūri iš savo perspektyvos.

Lietuva, viešasis emigracijoje gyvenančių lietuvių gyvenimas, bendruomenių kūrimas, tapatybės klausimas ir kt.

Visus šios temos tyrimus būtų sunku ir išvardyti, čia paminėti tokie, kurie buvo svarbūs kaip platesnis šio darbo kontekstas. Vyčio Čiubrinsko ir Jolantos Kuznecovienės sudarytoje monografijoje „Lietuviškojo identiteto trajektorijos“ (2008) analizuojamas lietuvių, gyvenančių emigracijoje, tapatybės klausimas, aiškinamasi, kaip kinta ir kaip suvokiama tapatybė šiandieniam pakitusiam pasaulyje. Kuznecovienė (2006, 2009a, 2009b) yra paskelbusi nemažai straipsnių, kuriuose gilinamasi į įvairius tapatybės aspektus. Čiubrinskas taip pat yra paskelbęs nemažą darbų tapatybės klausimais, pavyzdžiui, jis analizuoja etniškumo, arba lietuviškumo, lietuviškos kultūros ir paveldo klausimus (2005), skirtingas tapatybės kūrimo strategijas emigracijoje, pasitelkęs transatlantinės emigracijos pavyzdį (2009a), žmonių, emigravusių į Teksasą prieš 150 metų, lietuviškos tapatybės paieškas ir atkūrimą (2009b) ir pan.

Egidijaus Aleksandravičiaus knygoje „Karklo diegas: lietuvių pasaulio istorija“ (2013) aprašyta lietuvių emigracijos istorija. Autorius nagrinėja lietuvių tautos emigraciją nuo seniausių laikų iki mūsų dienų. Stasys Tumėnas (2006, 2008) aprašo emigraciją į JAV, jos periodizaciją, lituanistinį švietimą, analizuoja JAV gyvenančių emigrantų požiūrį į dvikalbystę, vertybines nuostatas kalbos atžvilgiu. Neringos Liubinienės disertacijoje „Migrantai iš Lietuvos Šiaurės Airijoje: „savos erdvės“ konstravimas“ (2009) analizuojami emigrantų ryšiai ir jų kūrimas su įvairiomis vietomis, kuriose buvo gyventa ir dabar yra gyvenama.

Daivos Dapkutės disertacijoje „Lietuvių išeivijos liberaliosios srovės genezė: politiniai-organizaciniai aspektai (1945 m. – šešto dešimtmečio pabaiga)“ (2001) analizuojamas išeivijos politinis gyvenimas, organizacijų kūrimasis. Šios mokslininkės sudarytoje knygoje „Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenė: praeitis, dabartis, ateitis“ (2009) aprašoma bendruomenės istorija, kultūrinė ir politinė veikla, pastangos išsaugoti tapatybę. Į lietuvių bendruomenės istoriją, santykį su lietuviškumu – ar galima būti lietuviu be lietuvių kalbos – taip pat gilinamasi ir Egidijaus Aleksandravičiaus, Daivos Kuzmickaitės, Ingridos Celiešiūtės ir Marijos Raškauskienės sudarytoje knygoje „Pokalbiai lietuvių pasaulio pakraštyje: Brazilija“ (2013), kur pateikiami ir patys pokalbiai su Brazilijoje kalbintais žmonėmis, iš kurių atsiskleidžia jų nuostatos. O

Dovilės Žvalionytės disertacijoje „Grįžusių migrantų integracija kilmės šalies darbo rinkoje: Lietuvos atvejo analizė“ (2014) nagrinėjamas atvirkštinis procesas – grįžusių emigrantų situacija, nuostatos, jų galimybės įsidarbinti, darbdavių nuostatos.

Vienas iš darbų, kuriuose paliečiamas klausimas, kas atsitinka su lietuvių kalba emigracijoje, yra Egidijaus Aleksandravičiaus ir Daivos Kristinos Kuzmickaitės sudaryta knyga „Emigracija ir šeima: Vaikų ugdymo problemos ir iššūkiai“ (2008). Joje nagrinėjamas lituanistinis švietimas pasaulyje, vaikų lituanistinio švietimo iššūkiai, į Lietuvą grįžusių vaikų patirtys iš antropologinės perspektyvos. Aurelija Tamošiūnaitė (2008, 2012) nagrinėja lietuvių kalbos išlaikymo ar praradimo klausimą, lituanistinių mokyklų iššūkius. Algis Norvilas savo knygoje „Tauta, kalba ir tapatybė“ (2013) analizuoja lietuvių kalbos išlaikymo, tapatybės, dvikalbystės klausimus iš psichologinės perspektyvos. Vienas iš nedaugelio kalbininkų, analizuojančių, kas atsitinka emigracijoje su lietuvių kalba, yra Lionginas Pažūsis, jis tyrinėja Šiaurės Amerikos lietuvių kalbą, dvikalbystės sąlygojamus reiškinius gramatikos, semantikos, leksikos, fonetikos lygmeniu. Mokslininkas 2009 m. publikavo anksčiau išleistų straipsnių rinkinį „Šiaurės Amerikos lietuvių kalba: dvikalbystės sąlygojamų reiškinių tyrinėjimai“.

Tokių lietuviškos tematikos darbų, kuriuose sociolingvistinė emigrantų situacija būtų nagrinėjama kaip pagrindinis darbo objektas, praktiškai nėra arba jie Lietuvoje nežinomi. Esama bakalauro ir magistro darbų, rašytų vienu ar kitu aspektu sociolingvistinėmis temomis apie emigrantus ir VU, ir kituose universitetuose. Projekto „Emigrantų kalba“ duomenų pagrindu yra parašytas ir apgintas Agnės Gilytės ir Rūtos Kleniauskaitės magistro darbas „Lietuvių emigrantų kalbinis elgesys ir kalbinės nuostatos: Vokietijos ir JAV atvejai“ (2013, vad. M. Ramonienė), iš dalies šio projekto duomenimis rėmėsi Indrė Lukaševičiūtė savo bakalauro darbe „Kalba ir tapatybė: Lietuvos emigrantų Ispanijoje atvejis“ (2013, vad. M. Ramonienė).

Vienas iš sociolingvistinių darbų Lietuvoje yra kolektyvinės monografijos „Miestai ir kalbos“ (2010) ir „Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis“ (2013), kuriose analizuojama Lietuvos gyventojų sociolingvistinė situacija, jose ne tik išsamiai aptariamos gyventojų vartojamos kalbos, kalbinės nuostatos, gilinamasi į daugiakalbystės ir tapatybės problemas, bet ir analizuojamos Lietuvoje gyvenančių etninių mažumų (lenkų, rusų ir kt. tautinių mažumų) nuostatos, tapatybė, gimtosios /

paveldėtosios kalbos išlaikymas. Šiose knygos aptariama tautinių mažumų situacija iš dalies susijusi su lietuvių / lietuvių kilmės emigrantų situacija, nors istoriniai, politiniai, kultūriniai ir socialiniai aspektai skiriasi.

Užsienio tyrimų kryptys keleriopos, dažniau kalbama apie šalies kalbos išmokimą, imigrantų prisitaikymą, apie dvikalbystės ir daugiakalbystės reiškinius, rečiau – apie paveldėtosios kalbos išlaikymą. Tačiau daugėja tokių tyrimų, ypač tose šalyse, kurios nuolat susiduria su imigracijos reiškiniu, kuriose jau gyvena ne pirma imigrantų karta, pavyzdžiui, Izraelis, Didžioji Britanija, Australija ar JAV. Kalbos išlaikymo ar praradimo emigracijoje procesas iš dalies vystosi pagal panašius dėsnius kaip ir mažumos kalbos, ypač nykstančios kalbos, išlaikymas ar praradimas susidūrus su dominuojančia šalies kalba (ypač gyventojams keliantis į miestus iš kaimiškų vietovių). Prie šios temos šliejasi ir kita, dabar labai populiarėjanti tema – beveik išnykusių ir mirusių kalbų atgaivinimas. Reikia pažymėti, kad dėsniai, veikiantys šiose situacijose, taip pat iš dalies panašūs į dėsnius, lemiančius emigrantų kalbos išlaikymą. Tiriami ir paveldėtosios kalbos besimokantys asmenys, kurie nori gerinti savo paveldėtosios kalbos žinias arba pradėti jos mokytis nuo pradžių, tačiau jų mokymosi motyvacija ir santykis su kalba kitoks nei tų, kurie kalbos mokosi kaip svetimosis.

Šios srities tyrimai išpopuliarėjo po Joshua Fishmano (1970, 2001a, 2001b) darbų apie JAV gyvenančių tautų kalbos išlaikymą. Jis pirmasis iškėlė teoriją, kad emigracijoje prie dominuojančios tos šalies kalbos pereinama per tris kartas. Vienas pagrindinių užsienio autorių yra Bernardas Spolsky's (2004, 2009, 2012), padėjęs teorinius kalbų politikos ir šeimos kalbų politikos pagrindus, išskyręs pagrindinius veiksnius, lemiančius šeimos kalbų politiką ir vadybą. Savo darbuose šis mokslininkas dažnai remiasi Izraelio pavyzdžiu. Dar viena populiarė autorė, nemažai savo darbų paskyrusi Australijoje gyvenančių etninių bendruomenių kalbos išlaikymui, yra Anne Pauwels (2008), kuri stengiasi įžvelgti bendriausius dėsnius, lemiančius kalbos likimą emigracijoje. Neseniai pasirodžiusioje Milos Schwartz ir Annos Verschik sudarytoje knygoje „Successful Family Language Policy“ (2014) aprašoma šeimos kalbų politika skirtinguose kontekstuose, analizuojama šeimos kalbos ideologija, dvikalbio vaiko ugdymas esant skirtingoms šalių švietimo sistemoms, šeimų patirtys ir skirtingos strategijos. Dar vienoje neseniai pasirodžiusioje Anikó Hatoss knygoje „Displacement, Language

Maintenance and Identity: Sudanese refugees in Australia“ (2013) analizuojama karo pabėgėlių iš Sudano, dabar gyvenančių Australijoje, ekolingvistinė situacija, aptariami įvairialypiai aspektai, lemiantys kalbų likimą, pasitraukus iš šalies.

Dar viena tyrėjų grupė – Kendall A. King, Lyn Fogle, Aubrey Logan-Terry (King, Fogle, Logan-Terry 2008; Fogle, King 2012) – aktyviai dirba keliose su šeimos kalbų politika susijusiose srityse. Šios mokslininkės tyrinėja gimtosios kalbos išlaikymą šeimoje, pastangas atgaivinti bimiršančią kalbą bendruomenėje, veikiamoje kitos stiprios ir prestižinės kalbos (konkretūs tyrimai daryti su kečujų kalbos vartotojais, gyvenančiais Ekvadoro Anduose, kuriuos stipriai veikia ispanų kalba). Jos taip pat analizuoja tėvų pastangas ir nuostatas, nuostatų atsiradimo priežastis, kai norima ugdyti dvikalbius vaikus tiek tuomet, kai kalba paveldėtoji, tėvams sava, tiek tuomet, kai vaikai mokomi svetimšios kalbos. Taip pat šios mokslininkės tiria dvikalbių vaikų mokymąsi. Dar viena autorė – Aurolyn Luykx (2005) tyrinėja kalbos išlikimo klausimą modernizacijos ir emigracijos atveju, vaikų įtaką tėvams pasirenkant kalbą.

Nemaža tyrimų, kuriuose stengiamasi atskleisti, kas lemia paveldėtosios kalbos išlaikymą ar perėjimą prie kitos kalbos. Csilla Bartha (2005) tyrinėja vengrų bendruomenę JAV, analizuoja, kuo skiriasi įvairios emigracijos bangos, kokie veiksniai lemia paveldėtosios kalbos išlaikymą, kaip skiriasi paveldėtosios kalbos išmokimo lygis priklausomai nuo tėvų pasirinktos kalbų vadybos šeimoje. Lisya Seloni ir Yusufas Sarfatis (2013) analizuoja kalbų politikos veiksnius ir atskleidžia priežastis, kodėl žydų, emigravusių iš Ispanijos į Turkiją, kalba prarado savo pozicijas, pasitraukė į periferinį vartojimą ir liko tik religinių apeigų kalba ir etninio identiteto ženklas. Analizuodamos kalbines nuostatas ir kalbinį elgesį šios autorės atkreipia dėmesį ir į valstybės, ir į šeimos kalbų politiką. Xiao Lan Curdt-Christiansen (2009) tiria kinų kalbos išlaikymą Kanadoje, Kvebeke, svarbiausią dėmesį sutelkdama į tėvų nuostatas kalbų ir jų mokymosi atžvilgiu, tėvų emigracijos patirtį. Vally Lytra (2011) analizuoja Londone, Didžiojoje Britanijoje, gyvenančių turkų tėvų, leidžiančių vaikus į šeštadienines mokyklas, nuostatas apie turkų kalbos išlaikymą.

Kalbos išlaikymas emigracijoje priklauso nuo konkrečių istorinių, politinių, ekonominių aplinkybių, nuo kiekvienos kalbinės bendruomenės kultūros ir tradicijų, susiformavusių kalbinių nuostatų ir kalbinio elgesio. Tad visos teorinės įžvalgos, prie

kurių prieina cituojami autoriai, yra kaip taisyklė paremtos konkrečia medžiaga ir konkrečiais pavyzdžiais iš tam tikros tautos gyvenimo tarpsnio, šių teorinių įžvalgų negalima apibendrinti ir pritaikyti kitoms tautoms tam tikru jų gyvavimo tarpsniu be išlygų. Konkrečiu vienos bendruomenės, persikėlusios į kitą vietą, atveju daromi tam tikri apibendrinimai, kurie gali būti visiškai nepritaikomi kitai bendruomenei. Suprantama, yra ir bendrų dėsnių, kuriems paklūsta dauguma kalbinių bendruomenių, bet ne visos.

Darbo naujumas ir aktualumas

Užsienio mokslininkai nemažai dėmesio skiria įvairioms emigrantų kalbinių nuostatų ir kalbinės elgsenos temoms, paveldėtosios kalbos išlaikymo veiksniams atskleisti, problemoms, su kuriomis susiduriama nusprendus išlaikyti kalbą, tačiau Lietuvoje tokių tyrimų dar labai stinga. Paprastai į lietuvių kalbos išlaikymą žiūrima analizuojant bendruomenių kūrimąsi, šeštadieninių mokyklų istoriją, problemas, su kuriomis jos susiduria, į šeimą atsigrežiama retai, nors visuotinai pripažįstama, kad šeima labai svarbi kalbai išlaikyti. Pastaruoju metu atlikta nemažai tyrimų, kur analizuojamas emigrantų etninės tapatybės klausimas, tačiau kalba juose yra tik vienas iš veiksnių, apie kurį kalbama, dažnai žiūrima sociologo ar antropologo žvilgsniu. Todėl yra pakankamai erdvės naujiems atradimams ir naujiems požiūrio taškams rasti. Šiame darbe į kalbos išlaikymą žiūrima iš sociolingvistikos pusės, dėmesys sutelktas į šeimą, jos nuostatas, ideologiją ir kalbų vadybą.

Tyrimui surinkta didelė apimtis duomenų, kurie atskleidžia naujus lietuvių kalbos išlaikymo emigracijoje aspektus, tad šiuo darbu papildyti ankstesni moksliniai atradimai. Šio darbo rezultatai pateikia naujų žinių ir galėtų būti naudingi iš Lietuvos emigravusiems žmonėms ir lietuvių kilmės asmenims, nusprendusiems išlaikyti lietuvių kalbą šeimoje, auginantems dvikalbius vaikus. Šeimoms kyla klausimų ir problemų, o akademinės informacijos dažnai pritrūksta. Taip pat darbas galėtų būti naudingas lituanistinio švietimo ne Lietuvoje plėtrai.

Darbo tiriamoji problema, tikslas ir uždaviniai

Susidūrus dviem kalboms emigracijoje, paveldėtajai kalbai gresia išnykimas, nes ji nelygi pagal dydį, galią, gyvybingumą ir prestižą. Kyla klausimas, kodėl kai kurios etninės bendruomenės išlaiko savo kalbą, nors situacija tam nepalanki. Pagrindinė šiame darbe keliamą **mokslinė problema** – kokie kalbos ir tapatybės išlaikymo veiksniai ir priemonės būdingi JAV lietuviams ir lietuvių kilmės asmenims, koks yra lietuvių kalbos ir tapatybės santykis.

Šio darbo **tikslas** – išnagrinėti, kokios kalbinės nuostatos ir kokia kalbų vadyba šeimoje lemia tai, kad lietuviai ir lietuvių kilmės emigrantai išlaiko lietuvių kalbą JAV, koks jos santykis su lietuviška ar iš dalies lietuviška tapatybe.

Kad tyrimo tikslas būtų pasiektas, kelti tokie **uždaviniai**:

Teoriškai apibrėžti:

- 1) kas yra šeimos kalbų politika ir kalbų vadyba;
- 2) kokie galimi paveldėtosios kalbos išlaikymą lemiantys veiksniai ir kalbų vadybos būdai šeimoje; kokių kyla sunkumų norint emigracijoje išlaikyti paveldėtąją kalbą; kokių veiksnių imamasi, kad kalba būtų išlaikyta.

Remiantis kiekybiniais ir kokybiniais duomenimis išanalizuoti:

- 3) koks yra paveldėtosios (lietuvių) ir dominuojančios kalbos (anglų) santykis;
- 4) kokie veiksniai lemia nuostatų, kurios padeda išlaikyti paveldėtąją lietuvių kalbą, susidarymą;
- 5) kokia yra lietuvių kalbos ir lietuviškos ar iš dalies lietuviškos tapatybės sąsaja;
- 6) kokios strategijos lemia tai, kad lietuviai ir lietuvių kilmės emigrantai išlaiko lietuvių kalbą, kokie konkretūs kalbų vadybos būdai taikomi šeimoje, kad lietuvių kalba būtų išlaikyta.

Pagrindiniai ginamieji darbo teiginiai:

1. Iš kiekybinių ir kokybinių duomenų analizės matyti, kad svarbiausi veiksniai, lemiantys teigiamas nuostatas, padedančias išlaikyti paveldėtąją lietuvių kalbą, yra emigracijos banga, žinios apie Lietuvą ir šeimos istoriją, teigiamos nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu ir JAV lietuvių bendruomenės palaikymas.

2. Kokybiniai bei kiekybiniai duomenys patvirtina, kad jau nuo antrosios kartos (K1+, K2 ir K3) stipresnė kalba paprastai yra dominuojančios visuomenės (anglų) kalba, todėl siekiant išlaikyti paveldėtąją lietuvių kalbą reikalinga tikslinga kalbų vadyba šeimoje. Kalbų vadyba yra sėkminga ir veiksminga, jei išlaikyti kalbą yra sąmoningai apsisprendžiama, norima ją perduoti kitoms kartoms, lietuvių kalba suvokiama kaip viena iš kalbų, labiausiai tinkančių šeimos bendravimui, o šeimoje stengiamasi laikytis autoritarinio kalbų vadybos modelio. Kiti du būdai – interakcinis ir integracinis – nėra tokie sėkmingi lietuvių kalbos išlaikymo atžvilgiu, tačiau ir juos dėsningai taikant vaikai pramoksta lietuviškai.

3. Kadangi kiekvienas vaikas gali pakeisti kalbų vadybą šeimoje, tad kalbų vadyba šeimoje išlaikant lietuvių kalbą yra sėkminga ir veiksminga tada, kai su visais vaikais elgiamasi vienodai, kalbų vadyba yra aiškiai išreikšta, vaikai žino, ko iš jų tikimasi, tėvai nenusivilia ir neleidžia perimti vaikams šeimos kalbų vadybos. Sėkmingai kalbų vadybai padeda, jei tėvų reikalavimai nėra per griežti, o vaikai yra skatinami mokytis kalbos.

4. Didžiosios dalies K1+ ir K2 kartų respondentų viena pirmųjų kalbų buvo lietuvių kalba, o K3 kartos – tik trečdalis, tačiau kuo tolesnė karta, tuo mažiau respondentų lietuvių kalbą įvardijo kaip kalbą, kurią geriausiai moka. Tačiau, net ir nemokant lietuvių kalbos, teigiamos nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu išlieka. Kalba suvokiama kaip svarbi lietuviškumo dalis, tačiau jos nemokėjimas netrukdo suformuoti lietuviškos ar iš dalies lietuviškos tapatybės.

5. Lietuviška aplinka už namų domeno ribų, draugystė su kitais lietuviais, kelionės į Lietuvą turi didelės reikšmės išlaikant paveldėtąją lietuvių kalbą, nes suteikia progą bendrauti lietuviškai, pastiprina lietuvių kalbą, sustiprina lietuvišką ar iš dalies lietuvišką tapatybę, be to, užsimezga ryšiai su žmonėmis, kurie laikosi panašių nuostatų.

Darbo metodologinės prieigos

Šioje disertacijoje remiamasi projekto „Emigrantų kalba“⁶ (vadovė prof. dr. M. Ramonienė, vykdančioji institucija – Vilniaus universitetas, rėmėjas – Valstybinė lietuvių kalbos komisija, trukmė 2011–2013 m.) medžiaga. Disertacijos tyrimui naudoti duomenys iš JAV. Ši šalis ir projekte, ir šiame darbe pasirinkta analizuoti todėl, kad joje gyvena didžiausia lietuvių ir lietuvių kilmės emigrantų dalis, joje gyvena didelės kompaktiškos bendruomenės, kurias sudaro įvairių bangų ir įvairių kartų emigrantai, todėl galima susidaryti detalų tyrimo vaizdą.

Tyrimo imtį sudaro dviejų bangų emigrantai ir jų vaikai ar anūkai: pasitraukę per ir po Antrojo pasaulinio karo ir emigravę po nepriklausomybės atkūrimo. Šie emigrantai buvo iš trijų kartų. Tyrimo dalyviai buvo atrinkti remiantis tokiu principu: buvo ieškoma tokių respondentų, kurie Lietuvoje negyvena ilgiau nei trejus metus (su grįžimo pertraukomis ne ilgesnėmis nei pusė metų), kurių bent vienas iš senelių buvo lietuvis. Nors tai atvejo tyrimas, darbe stengiamasi išvelgti bendrus dalykus, kurie galėjo lemti pasirinkimą išlaikyti lietuvių kalbą emigracijoje. Suprantama, ne visi emigrantai nori išlaikyti paveldėtąją kalbą.

Projekte ir šioje disertacijoje naudoti du metodai: kiekybinis ir kokybinis. Johnas Creswellas (2009: 14) teigia, kad tyrėjai, suprasdami, kad kiekvienas metodas turi tam tikrą ribotumą, ėmė naudoti kelis metodus, taip sumažindami ar pašalindami vieno ar kito metodo trūkumus. Sujungdami kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenis, tyrėjai gali atlikti visapusę nagrinėjamo klausimo analizę. Kiekybinis tyrimas leidžia pamatyti bendrą tyrimo vaizdą, o kokybinis tyrimas padeda giliau pažvelgti į reiškinį. Pasak Davido Silvermano (2011: 16–17), kokybinis tyrimas padeda ieškoti atsakymo į klausimą, kodėl ir kaip tam tikras reiškinys vyksta.

Šiame darbe iš viso analizuojamos 438 kiekybinės apklausos anketos iš JAV. Kiekybiniai duomenys analizuoti naudojant SPSS programą. Taip pat darbe analizuojama 20 giluminių pusiau struktūruotų interviu, kurių bendra trukmė yra 14 val. 22 min., išrašų iš JAV. Kokybiniai interviu analizuoti naudojant „Maxqda“ programą.

⁶ Plačiau apie projektą: <http://www.lsk.flf.vu.lt/lt/katedra/apie-mus/projektai/emigrantu-kalba/>

Darbo struktūra

Darbo pradžioje pateikiami svarbiausi jame vartojami terminai. Darbą sudaro įvadas ir trys skyriai. Užbaigiama išvadomis, naudotos literatūros sąrašu ir priedais.

Pirmame skyriuje „Paveldėtoji kalba emigracijoje“ aptariama emigracija į JAV, lietuvių emigracijos bangų į JAV periodizacija, kiek lietuvių ir lietuvių kilmės asmenų gyvena JAV, aiškinamasi, kokios nuostatos vyrauja JAV paveldėtojų kalbų atžvilgiu, kad būtų aiškus šio tyrimo kontekstas. Taip pat apibrėžiama, kas yra paveldėtoji kalba, analizuojama, kas yra šeimos kalbų politika ir vadyba. Siekiama iškristalizuoti, nuo ko priklauso kalbos išlaikymą lemiančios ideologijos susiformavimas, kokia kalbų vadyba yra veiksminga, kad būtų išlaikyta lietuvių kalba.

Antrame skyriuje aptariamos darbo metodologinės prieigos: kiekybiniai ir kokybiniai duomenys, naudoti įrankiai duomenims apdoroti, pateiktos kiekybinės apklausos ir kokybinių interviu respondentų charakteristikos, sudarytas kokybinių interviu „reikšmių medis“.

Trečiame skyriuje analizuojami kiekybiniai ir kokybiniai duomenys, pateikiami tyrimų rezultatai. Pirmame šio skyriaus poskyryje aptariamas paveldėtosios lietuvių kalbos santykis su dominuojančia visuomenės kalba. Antrame šio skyriaus poskyryje analizuojami nuostatų, lemiančių lietuvių kalbos išlaikymą emigracijoje, susidarymą lemiantys veiksniai. Aptariami tokie veiksniai: emigracijos banga, nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu, santykis tarp lietuvių kalbos ir lietuviškos tapatybės, lietuvių bendruomenės JAV kalbinės nuostatos. Trečiame šio skyriaus poskyryje analizuojama kalbų vadyba, siekiant išlaikyti lietuvių kalbą. Šiame skyriuje aptariami tokie kalbų vadybos aspektai: sąmoningas apsisprendimas, kalbų vadyba namų domene, pozicijos pasirinktos kalbų vadybos atžvilgiu laikymosi griežtumas ir vaikų skatinimas, vadyba už namų domeno ribų.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo analizuojama, kas lemia lietuvių kalbos išlaikymą JAV, kokia yra lietuvių kalbos ir lietuviškos ar iš dalies lietuviškos tapatybės sąsaja. Kad lietuvių kalba būtų išlaikyta, reikia, kad susidarytų teigiamos nuostatos lietuvių kalbos išlaikymo atžvilgiu ir būtų laikomasi veiksmingos kalbų vadybos šeimoje.

Darbai pasitelktų kiekybinės apklausos ir kokybinių pusiau struktūruotų giluminių interviu duomenų analizė rodo esminius veiksnius, lemiančius **kalbinės ideologijos susiformavimą**:

1. Teigiamas nuostatas Lietuvos atžvilgiu didele dalimi nulemia emigracijos banga. Ypač ryškiai tai parodo antrosios bangos emigrantai, laikę save politiniais pabėgėliais, kryptingai siekę išsaugoti ir savo vaikams suformuoti lietuvišką tapatybę, perduoti kultūrą, įdiegti patriotiškumo, tautinės savigarbos jausmus. Kalba čia buvo savaime suprantama kaip sistemingo lietuviškumo formavimo priemonė.

2. Kryptingos žinios apie Lietuvą, šeimos istoriją. Antrosios bangos emigrantų vaikams buvo daug pasakojama apie Lietuvą, jos istoriją, karą, šeimos istoriją. Galima daryti prielaidą, kad tokios žinios padėjo suprasti savo lietuvišką ar iš dalies tapatybę, motyvavo išlaikyti lietuvių kalbą. Tokio požiūrio kryptingumą patvirtina ir dabartinių emigrantų vaikai, kurie atostogauja pas gimines, tie, kurie turi galimybę, domisi Lietuva, šeima, kalba, ją tobulina.

3. Teigiamos nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu:

- a) antrosios bangos emigrantai stengėsi išlaikyti kalbą kaip simbolinį savo etninės tapatybės, garbės ir pilietiškumo ženklą, taip jie parodė savo skirtingumą nuo ankstesnės ekonominės emigracijos bangos išreikšdami nuostatą, kad lietuviai turi mokėti lietuviškai;
- b) įvairių kartų respondentams (nuo 77 proc. K1 iki 87 proc. K2) svarbus idėjinis motyvas, kad lietuvių kalbos mokėjimas užtikrina lietuvių kalbos ir kultūros išsaugojimą ir tęstinumą. Ši ir kita idėja, kodėl svarbu išlaikyti lietuvių kalbą, atsiskleidžia 1 lentelėje (žr. priedus).

- c) ir antrąją emigrantų bangą, ir emigravusius po nepriklausomybės atkūrimo vienija idėja, kad lietuvių kalba labai prestižiška, kad „ji – viena seniausių pasaulio kalbų“;
- d) labai stiprus dar vienas ideologinis motyvas – siekis apsaugoti pačią lietuvių kalbą, kad ji būtų „švari“, „gryna“, „be priemaišų“, kad lietuvių kalba nebūtų surusinta ir neperimtų žodžių iš anglų kalbos. Nors emigrantai ir abejoja savo lietuvių kalbos žiniomis, jie pabrėžia, kad kartais jų kalba geresnė nei lietuvių Lietuvoje. Viena vertus, toks griežtas nusiteikimas kalbos taisyklingumo atžvilgiu gali sutrukdyti išsaugoti kalbą, nes tėvai gali nusivilti, kad jiems nepavyks išmokyti taip kalbėti savo vaikų, kaip jie tikisi, o vaikams gali būti nedrąsu kalbėti, jei jie negali įvykdyti keliamų reikalavimų. Kita vertus, toks konservatyvumas gali ir padėti išsaugoti kalbą;
- e) net ir nemokant lietuvių kalbos, teigiamos nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu išlieka. Nors kalba suvokiama kaip svarbi lietuviškumo dalis, tačiau jos nemokėjimas netrukdo suformuoti lietuviškos ar iš dalies lietuviškos tapatybės (žr. 2 lentelę prieduose);
- f) tolesnių kartų tyrimo dalyviai lietuvių kalbą vertina kaip galimybę gyventi įdomesnę, kultūriškai įvairesnę gyvenimą nei vienakalbė dominuojanti visuomenė;
- g) ir antrosios bangos, ir trečiosios bangos emigrantai kalbą vertina iš praktinių sumetimų – gerai yra mokėti daugiau kalbų, ji suteikia galimybę bendrauti su lietuviais iš Lietuvos, vėlesnėms kartoms lietuviškai svarbu bendrauti ir su lietuviais bei lietuvių kilmės asmenimis, gyvenančiais ne Lietuvoje.

4. Teigiamos JAV lietuvių bendruomenės kalbinės nuostatos lietuvių kalbos išlaikymo atžvilgiu:

- a) kalba lietuvių bendruomenėje suvokiama kaip būtina, svarbi ir esminė lietuvių ir lietuvių kilmės asmens dalis;
- b) manoma, kad lietuvis ir lietuvių kilmės asmuo privalo išmokyti vaikus kalbėti lietuviškai. Tačiau stengiamasi prisitaikyti prie kintančios situacijos: tolesnių kartų, mišrių šeimų lietuviai ir lietuvių kilmės asmenys kalba silpniau, bendruomenėje toleruojama padėtis, kai buvo stengiamasi išmokyti vaikus

kalbos, tačiau nepavyko. Tie, kurie sąmoningai nemoko vaikų lietuvių kalbos, praranda bendruomenės narių pagarbą, o kraštutiniais atvejais vertinami ir kaip nutautėję.

- c) vaikams bendruomenėje leidžiama kalbėti dominuojančia kalba ir tai priimama kaip natūralus dalykas, vaikams lietuvių kalba nebrukama per prievartą, siekiant, jog jie nepabėgtų iš lietuviškos bendruomenės. Tačiau reikia pažymėti, kad bendruomenės nariai jaučia turį teisę raginti vaikus kalbėti lietuviškai;
- d) tam tikrose situacijose stengiamasi, kad dominuojančios kalbos būtų kuo mažiau, pavyzdžiui, lituanistinėje mokykloje, skautų ir ateitininkų stovyklose ir pan.

Realus kalbos išlaikymo ar perėjimo prie kitos kalbos klausimas iškyla antrajai kartai, nes šios kartos stipresnė kalba paprastai yra dominuojančios visuomenės kalba. Kad K1+, K2 ir K3 kartų lietuvių ir lietuvių kilmės emigrantų dominuojanti anglų kalba yra stipresnė, patvirtina ir kokybinių bei kiekybinių duomenų analizė. Didžiosios dalies K1+ ir K2 kartų respondentų viena pirmųjų kalbų buvo lietuvių kalba, o K3 kartos – tik trečdalis, tačiau kuo tolesnė karta, tuo mažiau respondentų lietuvių kalbą įvardijo kaip kalbą, kurią geriausiai moka. Santykį tarp pirmosios kalbos, geriausiai mokamos kalbos ir tapatybės galima pamatyti 2 lentelėje (žr. priedus).

Iš kiekybinės apklausos ir kokybinių pusiau struktūruotų giluminių interviu duomenų analizės matyti, **kad sėkmingos ir veiksmingos kalbų vadybos šeimoje gairės išlaikant lietuvių kalbą yra tokios:**

- 1. Norima perduoti lietuvių kalbą kitoms kartoms.**
- 2. Išlaikyti kalbą yra sąmoningai apsisprendžiama.**
- 3. Lietuvių kalba suvokiama kaip viena iš kalbų, labiausiai tinkančių šeimos bendravimui.**
- 4. Šeimoje stengiamasi laikytis autoritarinio kalbų vadybos modelio – namie ir bendruomenėje stengiamasi kalbėtis tik paveldėtąja kalba ir reikalaujama, kad savi**

vaikai ir kiti vaikai kalbėtų lietuviškai. Pastebėta, kad autoritarinis kalbų vadybos būdas yra perduodamas iš kartos į kartą. Kiti du būdai – interakcinis ir integracinis – nėra tokie sėkmingi lietuvių kalbos išlaikymo atžvilgiu, tačiau ir juos dėsningai taikant vaikai pramoksta lietuviškai.

5. Kalbėjimas lietuviškai yra suvokiamas kaip natūralus. Dalis tėvų yra nusiteikę vaikus skatinti dovanomis ir kitais būdais, tačiau dauguma tėvų laikosi nuomonės, kad vaikai lietuvių kalbos mokėjimą turi priimti kaip savaime suprantamą dalyką. Ne Lietuvoje užaugę tyrimo dalyviai gerai atsimena tėvų taikytas skatinimo priemones ir teigia, kad jos padėjo suformuoti teigiamą santykį su lietuvių kalba.

6. Su vyresniais ir su jaunesniais vaikais stengiamasi elgtis vienodai. Iš tyrimo duomenų analizės matyti, kad vyriausias vaikas kalbą moka geriausiai, o jaunesniems vaikams pritrūksta tėvų ryžto, energijos ir laiko taip pat gerai išmokyti kalbą. Tačiau tai tėra bendrosios tendencijos, o paveldėtosios lietuvių kalbos išmokymas iš esmės priklauso ne nuo to, kelintas vaikas šeimoje, bet nuo šeimoje susiklosčiusios situacijos. Kalbų vadyba šeimoje išlaikant lietuvių kalbą yra sėkminga ir veiksminga tada, kai su visais vaikais elgiamasi vienodai, kalbų vadyba yra aiškiai išreikšta, vaikai žino, ko iš jų tikimasi, tėvai nenusivilia ir neleidžia perimti vyresniems vaikams šeimos kalbų vadybos. Nors, be abejo, kiekvienas vaikas keičia kalbų vadybą šeimoje.

7. Sudaroma lietuviška aplinka už namų domeno ribų:

- a) ir formalus mokymas, ir neformali veikla lietuvių bendruomenėje turi didelės reikšmės mokantis paveldėtosios kalbos;
- b) lituanistinė mokykla svarbi dėl dviejų priežasčių: viena vertus, ji patiprina lietuvių kalbą, antra vertus, vaikai susipažįsta, susiranda draugų ir taip savaime atsiranda progų bendrauti lietuviškai, užsimezga draugystę, kuri gali tęstis ir suaugus. Be to, vaikai supranta, kad yra ir kitų vaikų, kurių tėvai laikosi tokių pačių nuostatų ir kalbų vadybos;
- c) dalis tėvų, ypač tie, kurie laikosi autoritarinio kalbų vadybos modelio, aktyviai stengiasi, kad vaikai turėtų lietuviškai kalbančių draugų, o kiti tėvai nededa papildomų pastangų, nes mano, kad vaikų draugystė turi atsirasti savaime;
- d) labai svarbios ir kelionės į Lietuvą: jos paskatina mokytis kalbos, sustiprina kalbą, parodo, kad kalbos gebėjimų ir žinių pakanka bendrauti lietuviškai,

leidžia susipažinti su Lietuva, palyginti susikurtąjį ir realų šalies vaizdą, sustiprina lietuviškos tapatybės jauseną.

Pažymėtina, kad šiame darbe labiausiai išryškėjo pokario bangos emigrantų ir jų vaikų ar anūkų šeimos kalbų politika ir vadyba. Analizuotos trečiosios bangos emigrantų kalbinės nuostatos ir kalbų vadybos būdai buvo panašūs į antrosios bangos. Svarbu turėti omenyje, kad trečioji banga yra nevienalytė, o pakalbinti giluminiams interviu dažniau pasisėkė tuos, kurie noriai kalbėjo apie lietuvių kalbą, buvo nusiteikę ją išlaikyti, nes lietuvių kalba ir jos išlaikymas atrodė svarbūs. Taip pat reikia pasakyti, kad antrosios bangos vaikai, anūkai jau užaugę, jau galima matyti, ar jie išlaikė kalbą, ką jie patys mano apie kalbos išlaikymą, o trečiosios bangos vaikai dar tik auga, dar nesukūrę šeimų arba vaikai tokiose šeimose dar maži.

Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad trečiosios bangos emigrantai dažnai kuriasi ten, kur lietuvių ir lietuvių kilmės asmenų nėra daug arba visai nėra, tad šalia nėra lietuvių bendruomenės, kuri galėtų padėti išlaikyti kalbą. Be to, net ir esant bendruomenei, matyti, kad trečiosios bangos emigrantai mažiau dalyvauja bendruomenės gyvenime. Kadangi antrosios bangos emigrantams dalyvavimas bendruomenėje buvo svarbus veiksnys išlaikant lietuvių kalbą ir tapatybę, tai, galima daryti prielaidą, kad tie trečiosios bangos emigrantai, kurie neina į lietuvių bendruomenę, savo vaikams sudaro per mažai sąlygų socializuotis lietuviškai ir įgyti pakankamai kalbinės kompetencijos, reikalingos už namų domeno ribų.

Tačiau trečiosios bangos emigrantų sąlygos sugrįžti į Lietuvą žymiai geresnės, o atsiradus šiuolaikinėms technologijoms, galima bendrauti lietuviškai dažniau. Būtent dėl šių priežasčių šio darbo išvadas būtina tikrinti po kurio laiko, aiškinantis ir lyginant, kaip šie nauji veiksniai lemia trečiosios bangos emigrantų kalbinės ideologijos formavimąsi, kalbų vadybos būdus šeimoje. Tad klausimas, kas lemia lietuvių kalbos išlaikymą ir lietuviškos ar iš dalies lietuviškos tapatybės susiformavimą emigracijoje, kokie kalbų vadybos būdai veiksmingiausi, vis dar reikalauja daugiau tyrimų.

PRIEDAI

Kodėl svarbu mokėti lietuvių kalbą? / JAV (Buvo galima rinktis daugiau nei vieną atsakymą.)	K1		K1+		K2		K3	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Nes lietuvis turi mokėti lietuvių kalbą	144	72%	37	57%	35	38%	12	25%
Nes lietuvių kalbos mokėjimas užtikrina lietuvių kalbos ir kultūros išsaugojimą ir tęstinumą	153	77%	54	83%	81	87%	40	83%
Kad galėčiau bendrauti su lietuviais, gyvenančiais Lietuvoje (giminėmis, draugais, pažįstamais ir pan.)	133	67%	47	72%	54	58%	32	67%
Kad galėčiau bendrauti su lietuviais, gyvenančiais ne Lietuvoje (giminėmis, draugais, pažįstamais ir pan.)	29	15%	22	34%	53	57%	26	54%
Dėl darbo	-	-	-	-	1	1%	-	-
Dėl mokslų	-	-	1	2%	-	-	1	2%
Dėl viešojo gyvenimo (bendruomenės gyvenimo ir pan.)	16	8%	17	26%	15	16%	10	21%
Iš viso:	200	-	65	-	93	-	48	-

1 lentelė. Respondentų nuomonė, kodėl svarbu mokėti lietuvių kalbą

JAV	Pirmoji kalba – lietuvių		Geriausiai mokama kalba – lietuvių		Jaučiasi esą lietuviai, Amerikos lietuviai		Jaučiasi esą pusiau lietuviai		Iš viso:	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
K1	207	99%	188	90%	199	96%	5	3%	208	-
K1+	65	98%	32	48%	65	98%	-	-	66	-
K2	95	96%	8	8%	79	80%	6	6%	99	-
K3	18	28%	3	5%	23	35%	33	50%	65	-

2 lentelė. Santykis su pirmąja kalba, geriausiai mokama kalba ir tapatybe

REFERENCES

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Aleksandravičius, E., 2013. *Karklo diegas. Lietuvių pasaulio istorija*. Vilnius: Versus aureus.
- Bartha, C., 2005. Constructing different ethnic identities: Symbolic values, linguistic ideologies and language maintenance in a Hungarian American immigrant community (New Brunswick, NJ). *Comunidades e individuos bilingües*. C. C. Pereiro, A. M. Suárez, X. Rodríguez-Yáñez (eds.). Vigo: Servicio de Publicacións da Universidade de Vigo. 21–33.
- Creswell, J. W., 2009. *Research Design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage: Los Angeles.
- Curdt-Christiansen, X. L., 2009. Invisible and visible language planning: ideological factors in the family language policy of Chinese immigrant families in Quebec. *Language Policy*. Springer. 8, 351–375.
- Čiubrinskas, V., 2005. Transnacionalinis identitetas ir paveldas: lietuviškumas diasporoje. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2, 41–54.
- Čiubrinskas, V., 2009a. Transatlantic migration vis-à-vis politics of identity: two ways of Lithuanian-ness in the US. *Filosofija. Sociologija*. 20:2, 85–95.
- Čiubrinskas, V., 2009b. Reclaimed Identity: Heritage and Genealogy of the Lithuanian Immigrants in Texas. *Identity Politics: Histories, Regions and Borderlands. Acta Historica Universitatis Klaipedensis XIX, Studia Anthropologica*. 3, 79–91.
- Dapkutė, D., 2001. *Lietuvių išeivijos liberaliosios srovės genezė : politiniai-organizaciniai aspektai (1945 m. – šešto dešimtmečio pabaiga)*. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas.
- Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenė: praeitis, dabartis, ateitis* (sud. D. Dapkutė), 2009. Vilnius: Versus aureus.
- Emigracija ir šeima: Vaikų ugdymo problemos ir iššūkiai*, 2008 (sud. E. Aleksandravičius, D. K. Kuzmickaitė), Vilnius: Versus Aureus.
- Fishman, J. A., 1970. *Sociolinguistics: A brief introduction*. Rowley: Newbury House.
- Fishman, J. A., 2001a. 300-plus years of heritage language education in the United States. In: J. K. Peyton, D. A. Ranard, and S. McGinnis (Eds.), *Heritage languages in America: Preserving a national resource*. Washington, DC & McHenry, IL: Center for Applied Linguistics & Delta Systems. 81–89.

- Fishman, J. A., 2001b. *Can Threatened Languages Be Saved? Reversing Language Shift Revisited: A 21st Century Perspective*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Fogle, L. W., King K. A., 2012. Child Agency and Language Policy in Transnational Families. *Issues in Applied Linguistics*. 19:1, 1–24. Prieiga internetu: <http://www.cehd.umn.edu/ci/people/profiles/documents/king2012childagency.pdf>
- Gilytė, A., Kleniauskaitė R., 2013. *Lietuvių emigrantų kalbinis elgesys ir kalbinės nuostatos: Vokietijos ir JAV atvejai*. Magistro darbas (vad. M. Ramonienė).
- Hatoss, A., 2013. *Displacement, Language Maintenance and Identity: Sudanese refugees in Australia*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- King, K. A., Fogle, L., Logan-Terry, A., 2008. Family Language Policy. *Language and Linguistics Compass* 2/5. Blackwell Publishing Ltd. 907–922.
- Kuznecovienė, J., 2006. Šiuolaikinės lietuvių tautinės tapatybės kontūrai. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2, 84–107.
- Kuznecovienė, J., 2009a. Lietuvių imigrantų tautinės tapatybės darybos strategijos Airijoje, Anglijoje, Ispanijoje ir Norvegijoje. *Filosofija. Sociologija*. 20:4, 283–291.
- Kuznecovienė, J., 2009b. Lietuvių imigrantų Norvegijoje, Anglijoje ir Ispanijoje įsitraukimo strategijos: nuo konformizmo iki navigacijos. *Filosofija. Sociologija*. 2009. 20:2, 96–103.
- Lietuviškojo identiteto trajektorijos* (sud. V. Čiubrinskas, J. Kuznecovienė), 2008. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas.
- Liubinienė, N., 2009. *Migrantai iš Lietuvos Šiaurės Airijoje: „savos erdvės“ konstravimas*. Daktaro disertacija. Kaunas.
- Lytra, V., 2011. Discursive constructions of language and identity: parent's competing perspectives in London Turkish complementary schools. *Journal of Multilingual Development*. 33:1, 85–100.
- Luykx, A., 2005. Children as Socializing Agents: Family Language Policy in Situations of Language Shift. *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*. J. Cohen, K. T. McAlister, K., Rolstad, M. J. Somerville (eds.). MA: Cascadilla Press. 1407–1414.
- Lukaševičiūtė, I., 2013. *Kalba ir tapatybė: Lietuvos emigrantų Ispanijoje atvejis*. Bakalauro darbas (vad. M. Ramonienė).
- Miestai ir kalbos* (kolektyvinė monografija, moksl. red. M. Ramonienė), 2010. Vilnius.
- Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis* (kolektyvinė monografija, moksl. red. M. Ramonienė), 2013. Vilnius.
- Norvilas, A., 2013. *Tauta, kalba ir tapatybė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Pauwels, A., 2008. Maintaining the Community Language in Australia: Challenges and Roles for Families. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. Routledge. 8:2–3, 124–131.
- Pažūsis, L. 2009. Šiaurės Amerikos lietuvių kalba: (dvikalbystės sąlygojamų reiškinių tyrinėjimai): straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Pokalbiai lietuvių pasaulio pakraštyje: Brazilija* (sud. E. Aleksandravičius, D. Kuzmickaitė, I. Celešiūtė, M. Raškauskienė), 2013. Vilnius: Versus aureus.
- Seloni, L., Sarfati, Y., 2012. (Trans)national language ideologies and family language practices: a life history inquiry of Judeo-Spanish in Turkey. *Language Policy*. 12:7–26.
- Silverman, D. 2011. *Interpreting Qualitative Data. A Guide to the Principles of Qualitative Research*. Sage Publications Ltd, Great Britain.
- Spolsky, B., 2004. *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spolsky, B., 2009. *Language Management*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spolsky, B., 2012. Family language policy – the critical domain. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 33:1, 3–11.
- Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction* (eds. M. Schwartz, A. Verschik), 2013. Springer.
- Tamošiūnaitė, A., 2008. The Lithuanian Language in the United States: Shift or Maintenance? *Lituanus*. Vol. 54:3, 60–78.
- Tamošiūnaitė, A., 2012. *Lituanistinės mokyklos iššūkiai: mokinių nuostatos ir kalbos vartojimo polinkiai*. Pranešimo skaidrės. Čikagos lituanistinė mokykla. Prieiga internetu: <http://www.svietimotaryba.org/index.htm>.
- Tumėnas, S., 2006. JAV lietuvių požiūrio į dvikalbystę ir kalbos vertybinės skalės sociolingvistinė analizė. *Acta Humanitarica Universitatis Saulensis*. 163–168.
- Tumėnas, S., 2008. Emigracijos į JAV ir lituanistinio švietimo išeivijoje ypatumų raiška. *Gimtasai kraštas*.
- Žvalionytė, D., 2014. *Grįžusių migrantų integracija kilmės šalies darbo rinkoje: Lietuvos atvejo analizė*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas.

PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF DISSERTATION

PUBLIKACIJOS DARBO TEMA

Jakaitė-Bulbukienė K., 2014. Lietuvių kalbos išsaugojimas emigrantų šeimoje: JAV atvejis. Taikomoji kalbotyra. Nr. 5. Prieiga internetu:
<http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2014/11/lietuviu-kalbos-issaugojimas-emigrantu-seimoje-jav-atvejis>

Jakaitė-Bulbukienė, K. 2015. Lietuvių kalbos išlaikymą emigrantų šeimoje lemiantys veiksniai: JAV atvejis. Taikomoji kalbotyra. Nr. 7. Prieiga internetu:
<http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2015/05/lietuviu-kalbos-islaikyma-emigrantu-seimoje-lemiantys-veiksniai-jav-atvejis>.

Jakaitė-Bulbukienė, K. 2015. Šeimos kalbų politika ir vadyba. *In*: Emigrantai: kalba ir tapatybė (kolektyvinė monografija, moksl. red. M. Ramonienė).

Kristina Jakaitė-Bulbukienė – 2000 m. Vilniaus universiteto Filologijos fakultete įgijo lietuvių filologijos bakalauro kvalifikacinį laipsnį, 2009 m. baigė taikomosios kalbotyros magistrantūros studijas ir įgijo filologijos magistro kvalifikacinį laipsnį. 2010–2015 m. studijavo Vilniaus universiteto doktorantūroje. Dirba Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedroje.

Disertacijos tema yra parengusi tris mokslinius straipsnius, skaičiusi pranešimų tarptautinėse konferencijose, viešų paskaitų, davusi interviu užsienio lietuvių spaudai. Taip pat yra lietuvių kalbos vadovėlio užsieniečiams „Langas į lietuvių kalbą“ bendraautorė. Mokslinių interesų sritys: sociolingvistika, psicholingvistika, lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymas. Yra dalyvavusi keliuose moksliniuose ir tarptautiniuose projektuose.

Kristina Jakaitė-Bulbukienė – graduated from Vilnius University in 2000 with a Bachelor's degree in Lithuanian Philology. Finished Master's studies in Applied Linguistics in 2009 and was conferred a Master's degree in Philology. From 2010 to 2015 she was a doctoral student at Vilnius University. She works in the Department of Lithuanian Studies at Vilnius University.

Kristina Jakaitė-Bulbukienė published three articles on the topic of the dissertation, presented several papers at international conferences, gave public lectures, and gave a number of interviews to the press of Lithuanians living abroad. In addition, she is a co-author of the Lithuanian language textbook for foreigners „Langas į lietuvių kalbą“. Research interests: sociolinguistics, psycholinguistics, teaching Lithuanian as a foreign language. She has participated in several scientific research projects and international projects.